

เอกสารประกอบโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง

ตามรอยพรรณไม้ในป่ามรดกโลกเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

1-2 เมษายน 2552

ณ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

จัดโดย

โครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยและการจัดการความรู้ทางพฤกษศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

...ผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่...

ป่ามรดกโลก ความภูมิใจของคนไทยทั้งชาติ

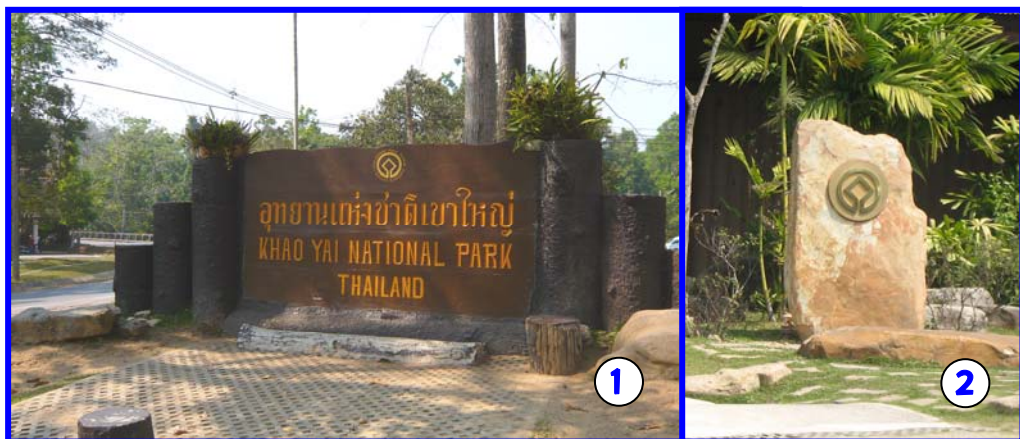
ประวัติและความสำคัญของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ คือ ร่องรอยแห่งความยิ่งใหญ่และดิบเถื่อนของผืนป่า "ดงพญาไฟ" ในอดีต เพราะผืนป่าเป็นทั้งตำนานของพงไพรธกษัตริย์ที่เต็มไปด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อน สัตว์ป่านานา และมีประวัติความเป็นมายาวนาน จนกลายเป็นรากฐานแห่งการอนุรักษ์ผืนป่าในปัจจุบันผืนป่าเขาใหญ่และดงพญาเย็นของประเทศไทย เป็นพื้นที่ป่าฝนเขตร้อนและแหล่งรวมสัตว์ นานาชนิดที่ใกล้สูญพันธุ์ สำหรับผืนป่าเขาใหญ่ที่ถูกขึ้นบัญชีเป็นมรดกโลกนั้นอยู่ในพื้นที่ป่าเขาใหญ่ และป่าดงพญาเย็น ประกอบด้วยผืนป่าใหญ่ 5 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ 4 ล้านไร่ นับเป็นผืนป่าที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย กว่าที่เขาใหญ่จะได้รับเลือกเป็นมรดกโลกต้องใช้เวลากว่า 10 ปี เพราะแต่เดิมนั้นเมืองไทยเสนอต่อองค์การยูเนสโกแต่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เพียงแห่งเดียวให้เป็นมรดกโลกแต่ก็ไม่ได้รับการพิจารณา จนเมื่อเสนอผืนป่า 5 แห่ง รวมกันจึงได้รับการคัดเลือกนับเป็นความภูมิใจของคนไทยทุกคน

ในอดีตเมื่อร้อยกว่าปีผู้คนต่างเรียกขานผืนป่าใหญ่แห่งนี้ว่า "ดงพญาไฟ" ที่เป็นป่าดงดิบอันกว้างใหญ่ขวางกั้นระหว่างที่ราบสูงอีสานและที่ราบลุ่มภาคกลาง ซึ่งเต็มไปด้วยอันตรายต่างๆ ทั้งจากสัตว์ป่า ไข้ป่า และความลี้ลับมากมาย ซึ่งก็ได้สร้างความน่าหวาดหวั่นครั่นคร้ามให้แก่คนทั่วไป ยิ่งนัก เรียกว่าหากไม่โช้พราวนป่ามีอมมังแล้วไม่มีใครอยากย่างกรายเข้าไปในผืนป่าดงพญาไฟ จนมาในปี พ.ศ. 2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการสร้างทางรถไฟเชื่อมภาคกลางกับภาคอีสาน โดยในเส้นทางที่สร้างผ่านป่าดงพญาไฟ ทั้งวิศวกร ช่างและแรงงานจำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต่างก็ต้องสังเวยชีวิตให้กับไข้ป่า เรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสลดพระทัยยิ่งนัก พระองค์ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้โดยทั่วกัน พร้อม ๆ กับยุติการสร้างทางรถไฟไว้แต่เพียงเท่านี้ ซึ่งใช้เวลาสร้าง 7 ปี มีระยะทาง 171 กิโลเมตรครึ่ง และเมื่อพระองค์เสด็จมาทำพิธีเปิดทางรถไฟ ขณะเสด็จกลับทางรถไฟได้ผ่านป่าใหญ่ดงดิบ (ปัจจุบันคือบริเวณเขื่อนลำตะคอง) ถึงสถานีรถไฟปากช่อง ก็ได้ทรงมีรับสั่งถามว่าป่านี้มีชื่อว่าอะไร ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้กราบทูลว่าชื่อ "ป่าดงพญาไฟ" พระองค์ทรงสนพระทัยพร้อม ๆ กับมีรับสั่งว่าป่านี้ชื่อฟังดูน่ากลัว จึงให้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "ป่าดงพญาเย็น" เพื่อความเป็นสิริมงคลและความร่มเย็นเป็นสุขของผู้คนในวันข้างหน้า หลังจากนั้นดงพญาเย็นก็เริ่มมีผู้คนเข้าไปอาศัยอยู่และตั้งเป็นชุมชนเล็กๆ ขึ้นมา โดยชุมชนส่วนหนึ่งถูกยกฐานะเป็น ต.เขาใหญ่ ขึ้นอยู่กับ อ.ปากพลี จ.นครนายก แต่ด้วยสภาพพื้นที่ที่ยังคงเป็นป่ารกชัฏ ทำให้ ต.เขาใหญ่ กลับกลายเป็นบ้านป่าเมืองเถื่อน เพราะเต็มไปด้วยแหล่งซ่อนสุมโจรสลัดผู้ร้ายและคนนอกกฎหมายจำนวนมากจนกระทั่งในช่วงปี พ.ศ.2499 ถึง พ.ศ. 2500 ทางรัฐบาลไทยได้ทำการสร้างถนนมิตรภาพ จากสามแยกสระบุรีตัดผ่านป่าดงพญาเย็น คู่ขนานไปกับทางรถไฟในบางช่วง ทำให้ความเจริญรุกคืบเข้าสู่ผืนป่าดงพญาเย็นมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปี พ.ศ. 2502 ในสมัยของรัฐบาล จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ไปตรวจราชการผ่านบริเวณนั้นและเห็นว่าผืนป่าดงพญาเย็นมีสภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์มาก จึงได้สั่งให้กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงเกษตรร่วมกันจัดตั้งระบบอุทยานขึ้น

ก่อนที่นิยมไพรสมาคมโดยนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล จะช่วยผลักดันให้มีการออก พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติขึ้น

จากนั้นในปี พ.ศ. 2505 รัฐบาลก็ได้ประกาศให้ผืนป่าส่วนหนึ่งของป่าดงพญาเย็นในเทือกเขาพนมดงรักเป็นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่นับเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกในเมืองไทย มีพื้นที่ประมาณ 2,168 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัดคือ ปราจีนบุรี นครนายก นครราชสีมา และสระบุรี ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งของผืนป่าดงพญาเย็น โดยหลังจากนั้นมาผู้คนนิยมเรียกผืนป่าดงพญาเย็นว่าเขาใหญ่ และด้วยความที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติที่สวยงาม และยังอยู่ใกล้กรุงเทพฯ ทำให้เขาใหญ่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในอันดับต้น ๆ ของเมืองไทยที่มีผู้คนนิยมไปเที่ยวกันเป็นจำนวนมากทำให้บนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงแรม สนามกอล์ฟเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่สุดท้ายสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้นได้ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสัตว์ป่าอย่างใหญ่หลวง ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ไม่ได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลกในการเสนอชื่อครั้งก่อน ๆ ที่เสนอให้อุทยานเขาใหญ่แห่งเดียวเป็นมรดกโลก จนเมื่อทางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีการจัดการพื้นที่ใหม่ (ปิดโรงแรมและสนามกอล์ฟ) เพื่อให้ผืนป่าคืนสภาพ พร้อม ๆ กับการเสนอชื่อต่อองค์การยูเนสโกเพื่อเสนอเป็นมรดกโลกครั้งล่าสุดที่ได้ผนวกผืนป่าอีก 4 แห่งในป่าดงพญาเย็นเข้าไป นั่นก็คืออุทยานแห่งชาติทับลาน ปางสีดา ดาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ก็ทำให้เขาใหญ่ได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลกแห่งใหม่ของเมืองไทย

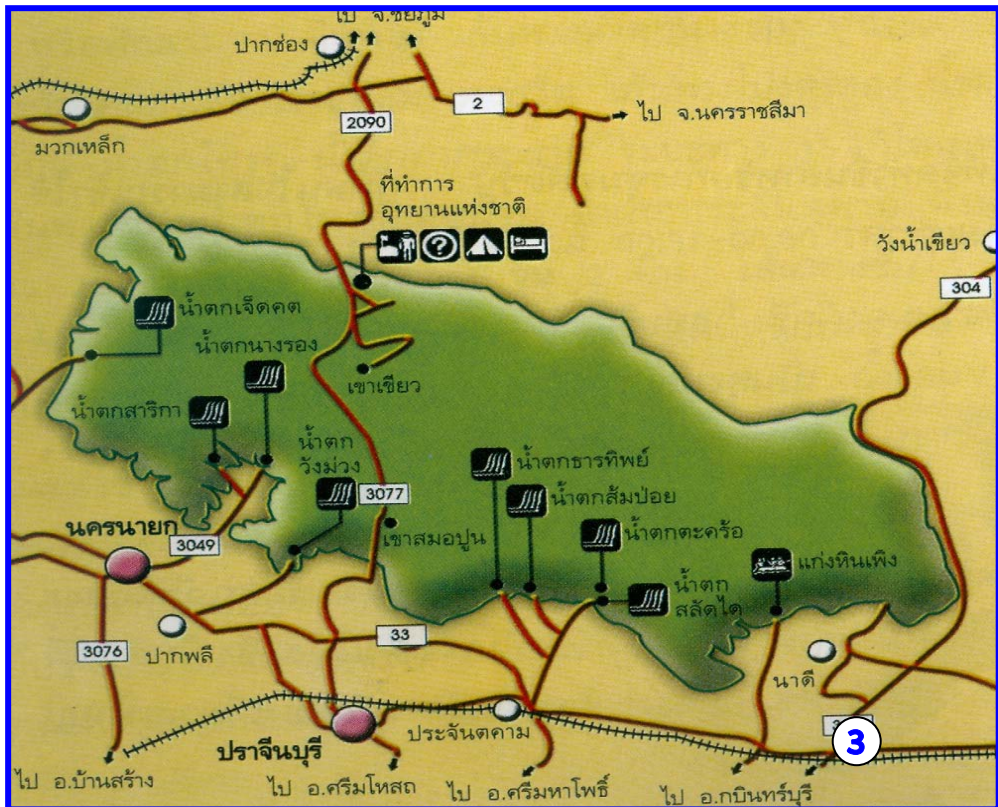

ภาพที่ 1 อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้รับการประกาศให้เป็นหนึ่งในมรดกโลก ผืนป่าป่าเขาใหญ่-ดงพญาเย็น
ภาพที่ 2 สัญลักษณ์ของมรดกโลก

ข้อมูลทั่วไปของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ลักษณะทั่วไป

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทยเป็นที่รู้จักกันดีและมีชื่อเสียงที่สุดในประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 200 กิโลเมตร อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีอาณาบริเวณใหญ่เป็นอันดับ 3 ของประเทศ ครอบคลุม 4 จังหวัด ได้แก่ สระบุรี นครราชสีมา นครนายก สามารถเดินทางได้ 2 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางพหลโยธินผ่านรังสิตถึงสระบุรีเลี้ยวขวาเข้าถนนมิตรภาพ เข้าสู่ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2090 ประมาณ 25 กิโลเมตรถึงด่านตรวจ จากนั้นต่อไปอีก 12 กิโลเมตรถึงที่ทำการอุทยานฯ และเส้นทางถนนพหลโยธินเลี้ยวขวาวบริเวณรังสิตเข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 แล้วเปลี่ยนไปใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 (นครนายก-ปราจีนบุรี) และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3077 (ถนนปราจีนบุรี-เขาใหญ่) ถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติที่ กม. 41

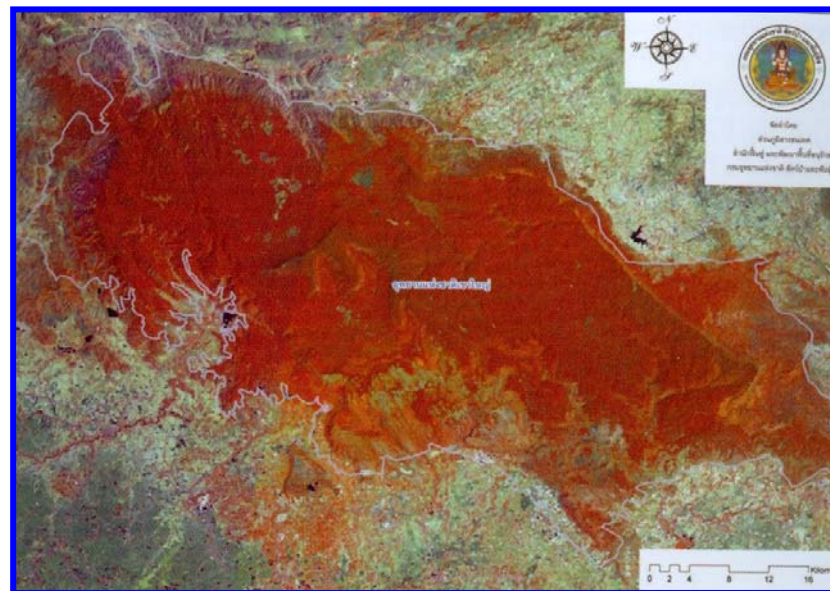

ภาพที่ 3 แผนที่เส้นทางการเดินทางสู่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ที่มาของภาพ : ก่องกานดา ชยามฤต. 2549. พรรณไม้ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. สำนักอุทยานแห่งชาติ. กรุงเทพฯ

ลักษณะภูมิประเทศ

มีสภาพทั่วไปเป็นพื้นที่ด้านตะวันตกของเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งสูงโดดเด่นขึ้นมาจากที่ราบภาคกลางแล้วก่อตัวเป็นแนวเขตของที่ราบสูงโคราช มีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า อยู่ในแนวเส้นรุ้งที่ 14°05' ถึง 14°15' เหนือ และเส้นแวง 101°05' ถึง 101°50' มีเขาร่มเป็นยอดเขาที่สูงที่สุด 1,351 เมตร เขาแหลมสูง 1,326 เมตร เขาเขียวสูง 1,292 เมตร เขาสามยอดสูง 1,142 เมตร เขาฟ้าผ่าสูง 1,078 เมตร เขากำแพงสูง 875 เมตร เขาสมอปูนสูง 805 เมตร และเขาแก้วสูง 802 เมตร ซึ่งวัดความสูงจากระดับน้ำทะเลเป็นเกณฑ์ และยังประกอบด้วยทุ่งกว้างสลับกับป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ด้านทิศเหนือและตะวันออกพื้นที่จะลาดลง ทางทิศใต้และตะวันตกเป็นที่สูงชันไปเรื่อย ๆ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญถึง 5 สาย ได้แก่ แม่น้ำปราจีนบุรีและแม่น้ำนครนายก อยู่ในพื้นที่ทางทิศใต้ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งมีความสำคัญต่อการเกษตรกรรมและระบบทางเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคนี้ แม่น้ำทั้ง 2 สายนี้ มาบรรจบกันที่จังหวัดฉะเชิงเทรา กลายเป็นแม่น้ำบางปะกงแล้วไหลลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำลำตะคองและแม่น้ำพระเพลิง อยู่ในพื้นที่ทางทิศเหนือ ไหลไปหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรมของที่ราบสูงโคราช ไปบรรจบกับแม่น้ำมูลซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญของภาคอีสานตอนล่างไหลลงสู่ม่าน้ำโขง ห้วยมวกเหล็กอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือมีปริมาณน้ำไหลตลอดทั้งปีและให้ประโยชน์ทางด้านเกษตร โดยเฉพาะการปลูกสัตว์ของภูมิภาคนี้ ไหลลงสู่ม่าน้ำป่าสักที่อำเภอมวกเหล็ก ด้านธรณีวิทยา ลักษณะทางธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ นับว่าเก่าแก่มากที่สุดอีกแห่งหนึ่งของประเทศ ดินที่พบเป็นดินทรายและดินเหนียว หรือดินร่วนเหนียวปนทรายหรือปนกรวดสลับกัน

ภาพที่ 4 แผนที่เส้นทางการเดินทางสู่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ที่มาของภาพ : ก่องกานตา ชยามฤต. 2549. พรรณไม้ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. สำนักอุทยานแห่งชาติ. กรุงเทพฯ

ลักษณะภูมิอากาศ

ด้วยสภาพป่าที่รกทึบและได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ทำให้เกิดฝนตกชุกตามฤดูกาล อากาศไม่ร้อนจัดและหนาวจัดจนเกินไปจัดอยู่ในประเภทเย็นสบายตลอดทั้งปีเหมาะแก่การเดินทางท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมนันทนาการชนิดต่าง ๆ อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 23 องศาเซลเซียส

ฤดูร้อน แม้ว่าอากาศจะร้อนอบอ้าวกว่าในที่อื่น แต่ที่เขาสงบนเขาใหญ่อากาศเย็นสบายเหมาะแก่การพักผ่อน เล่นน้ำในลำธารและนำอาหารไปรับประทาน ไม้ป่ามีดอกหลากสีบานสะพรั่งบ้างออกผลตามฤดูกาล อุณหภูมิเฉลี่ยในเดือนที่ร้อนที่สุดประมาณ 28 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน เป็นช่วงหนึ่งของปีที่สภาพบนเขาใหญ่ชุ่มฉ่ำ ป่าไม้ทุ่งหญ้าเขียวขจีสดสวย น้ำตกทุกแห่งไหลแรงส่งเสียงดังก้องป่าให้ชีวิตชีวาแก่ผู้ไปเยือน แม้การเดินทางจะลำบากกว่าปกติแต่จำนวนนักท่องเที่ยวก็ไม่ลดน้อยลงเลย ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปี ประมาณ 3,000 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นฤดูที่นิยมไปเขาใหญ่มากที่สุด ท้องฟ้าสีครามแจ่มใสตัดกับสีเขียวขจีของป่าไม้ พยับหมอก ที่ลอยเอื่อยไปตามทิวเขา ดวงอาทิตย์กลมโตอยู่เบื้องหน้าไกลโพ้น อากาศหนาวเย็นในเวลาากลางคืน แต่รุ่งเช้าของวันใหม่จะพบกับธรรมชาติที่สวยงามแตกต่างไปจากเมื่อวานอีกแบบหนึ่ง ในช่วงฤดูหนาวมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดวันประมาณ 22 องศาเซลเซียส แต่ในเดือนที่มีอากาศเย็นที่สุดได้แก่ ธันวาคม และมกราคม จะลดต่ำลงอีกในช่วงกลางคืน บางวันต่ำกว่า 10 องศาเซลเซียส

กระแตไต่ไม้ (*Drynaria rigidula*)

เป็นเฟิร์นที่อยู่ในวงศ์ Polypodiaceae
เป็นพืชอิงอาศัยมักขึ้นตามต้นไม้ใหญ่ ในช่วง
ฤดูฝน (ภาพที่ 5) กระแตไต่ไม้จะมีใบเขียวชุ่ม
เต็มต้น แต่ในช่วงฤดูแล้ง (ภาพที่ 6) ใบของ
กระแตไต่ไม้จะร่วงหมดเหลือแต่ก้านใบ

ที่มาของภาพ : ก่องกานดา ชยามฤต. 2549. พรรณไม้ใบ
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. สำนักอุทยานแห่งชาติ. กรุงเทพฯ

สภาพป่าและความหลากหลายของพรรณไม้ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

สภาพป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. ป่าดิบชื้น (Tropical Rain Forest) (ภาพที่ 7) เป็นป่าที่พบมากที่สุดอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้างของที่ราบสูง (ประมาณ 400-1,000 กิโลเมตร) เป็นพื้นที่ที่มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี ลักษณะโครงสร้างเป็นป่ารกทึบ พรรณไม้ที่พบมากในป่าประเภทนี้ คือ ไม้ในวงศ์ยาง Dipterocarpaceae ลำต้นสูงใหญ่ ตั้งแต่ 30-50 เมตร กัดมาเป็นไม้ขนาดกลางและไม้ขนาดเล็ก ซึ่งสามารถอาศัยอยู่ได้ เช่น พืชในวงศ์ปาล์ม Palmae พื้นล่างของป่าจะรกทึบเต็มไปด้วยไม้พุ่ม พืชล้มลุก กระจ่าง หวาย ไม้ และเถาวัลย์ต่างๆ ตามลำต้นจะมีไม้อิงอาศัยจำพวกกล้วยไม้ เฟิร์น มอส พรรณไม้ที่สำคัญ ได้แก่ สกุลยาง *Dipterocarpus* (วงศ์ Dipterocarpaceae) เช่น ยางปาย (*Dipterocarpus costatus*) ยางเสียน (*Dipterocarpus gracilis*) สกุลตะเคียน *Hopea* (วงศ์ Dipterocarpaceae) เช่น กระบกกรัง (*Hopea helferi*) สกุลมะเดื่อ *Ficus* (วงศ์ Moraceae) เช่น กร่าง *Ficus altissima*, เตื่อหัว *Ficus auriculata*

2. ป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest) (ภาพที่ 8) ลักษณะป่าชนิดนี้มีอยู่ทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นที่ราบสูงเนินในระดับความสูง 200-600 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ไม้เรือนยอดของป่าจะเขียวชอุ่มตลอดทั้งปี แต่จะมีไม้ผลัดใบขึ้นแทรกกระจาย พรรณไม้ที่พบในป่าประเภทนี้ ได้แก่ มะค่าโมง *Azelia xylocarpa* (วงศ์ Leguminosae-Caesalpinoideae), ประดู่ *Pterocarpus macrocarpus* (วงศ์ Leguminosae-Papilionoideae), ตะแบกแดง *Lagerstroemia calyculata* (วงศ์ Lythraceae), เลี่ยน (*Melia azedarach*)

3. ป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous forest) (ภาพที่ 9) ลักษณะของป่าชนิดนี้อยู่ทางด้านทิศเหนือ เป็นป่าโปร่ง ซึ่งมีระดับความสูงระหว่าง 200-600 เมตร จากระดับน้ำทะเล ประกอบด้วยไม้ยืนต้นประเภทผลัดใบ เช่น นนทรี *Peltophorum pterocarpum* (วงศ์ Leguminosae-Caesalpinoideae), ซ้อ (*Gmelina arborea*) พืชชั้นล่างมีไม้ไผ่และหญ้าต่างๆ รวมทั้งกล้วยไม้ด้วย ในฤดูแล้งป่าชนิดนี้จะมีไฟลุกลามเสมอ และตามพื้นป่าจะมีหินปูนผุดขึ้นอยู่ทั่วไป

4. ป่าดิบเขา (Hill Evergreen Forest) (ภาพที่ 10) ป่าชนิดนี้เกิดอยู่ในที่มีอากาศเย็นบนภูเขาสูง ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตรขึ้นไป สภาพป่าแตกต่างไปจากป่าดงดิบชื้นอย่างเห็นได้ชัด ไม่มีไม้วงศ์ยางขึ้นอยู่เลย พรรณไม้ที่พบเป็นไม้เนื้ออ่อน เช่น พญาไม้ *Podocarpus neriifolius* ขุนไม้ *Nageia wallichiana* และไม้วงศ์ก่อชนิดต่างๆ (วงศ์ Fagaceae) ไม้ชั้นรอง ได้แก่ เพลาจันทน์ *Metadina trichotoma* (วงศ์ Rubiaceae) และหว้า *Syzygium* sp. พืชชั้นล่าง ได้แก่ เฟิร์น มอส ลิเวอร์เวิร์ต กล้วยไม้ชนิดต่างๆ

5. ทุ่งหญ้าและป่ารุ่นหรือป่าเลา (Grassland and Secondary Forest) (ภาพที่ 11) ลักษณะป่าชนิดนี้เป็นผลเนื่องจากการทำไร่เลื่อนลอยในอดีต ก่อนมีการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นที่ดินที่มีราษฎรอาศัยอยู่และได้แผ้วถางป่าทำไร่ เมื่อมีการอพยพราษฎรลงไปสู่ที่ราบ บริเวณไร่ดังกล่าวจึงถูกปล่อยทิ้ง ต่อมาสภาพเป็นทุ่งหญ้าคา *Imperata cylindrical* เสียส่วนใหญ่ บางแห่งมีหญ้าแฉ่ม *Saccharum arundinaceum*, หญ้าพง *Neyraudia reynaudiana* และยังมีชนิดอื่นๆ ขึ้นปะปนอยู่ด้วย เช่น โชนใหญ่ *Pteridium aquilinum* subsp. *aquilinum*, ฤดปัด *Dicranopteris linearis*, โชนผี *Cheilanthes tenuifolia* เนื่องจากในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีการป้องกันไฟป่าเป็นอย่างดี พื้นที่ป่าหญ้าหรือป่าเหล่านี้จึงไม่ถูกรบกวนจากไฟป่าเลย ดังนั้น จึงมีพันธุ์ไม้เบิกนำจำนวนไม่น้อย แพร่พันธุ์กระจายจัดกระจายทั่วไป เช่น ลำพูป่า *Duabanga grandiflora*, ปอหนู *Hibiscus macrophyllus*, ปัจจุบันพื้นที่ป่าทุ่งหญ้าบางแห่งได้กลับฟื้นคืนสภาพเป็นป่าละเมาะบ้างแล้ว

สภาพป่า

ตัวอย่างพรรณไม้

เส้นทางศึกษาธรรมชาติกม.33-หนองผักชี

เส้นทางศึกษาธรรมชาติกม.33-หนองผักชี โดยมีระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตร ระหว่างทางจะผ่านสภาพป่าแบบต่างๆ เช่น ป่าดิบชื้น กุ่มหญ้า และบริเวณทางออกจะพบโป่งสัตว์ซึ่งเป็นโป่งเทียม ที่ทางอุทยานฯได้ทำขึ้นเพื่อเป็นแหล่งแร่ธาตุของสัตว์ต่างๆ ได้กินเพื่อทดแทนแร่ธาตุที่ไม่อาจหาได้จากพืช พรรณไม้ที่พบในป่าในเส้นทางนี้มีขนาดใหญ่หลายชนิดอบ เช่น ไทร หว่า กะเพราต้น หวาย เกววัลย์ และพรรณไม้อื่น ๆ อีกมากมาย

น้ำตกเหวนรก

น้ำตกเหวนรก ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทางด้านอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่สุดของภาคกลาง สภาพผืนป่าดิบชื้นที่อุดมสมบูรณ์ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของคลองสมอปูนและสายธารเล็กๆ อีกหลายสาย ไหลมารวมเป็นธารน้ำตกเหวนรก ซึ่งไหลตกลงจากผา สูงตั้งชันราว 90 องศา เป็น 3 ชั้นใหญ่ ๆ ด้วยกัน โดยชั้นแรกมีความสูงราว 60 เมตร และไหลลงไปสู่ผาน้ำตกชั้นที่ 2 และชั้นที่ 3 มีความสูงรวมกันกว่า 100 เมตร ตกลงสู่หุบธารที่ขนาดด้วยผาสูงชันรูปตัว V ความสูงชัน ของผาน้ำตกกับปริมาณของน้ำมากมายมหาศาล ทำให้น้ำไหลตกลงกระทบแผ่นผาเบื้องล่าง เกิดเสียงดังสนั่น ก้องไปทั้งหุบเขา และเกิดละอองไอลอยคลุมไปทั่วบริเวณนั้น ดูกลับน่าเกรงขาม จนผู้คนขนานนามว่า "น้ำตกเหวนรก"

อ้างอิง

ก้องกานดา ชยามฤต. 2549. **พรรณไม้ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่**. สำนักอุทยานแห่งชาติ, กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. กรุงเทพมหานคร. 120 หน้า

คลังปัญญาไทย. 2552. **อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่**. <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php>

ดวงดาว สุวรรณรังสี. 2549. ป่ามรดกไทย อานาจักรพรรณพืชและสรรพชีวิตแห่งป่าเขตร้อน. เนเจอร์ ทรี. กรุงเทพฯ. 240 หน้า

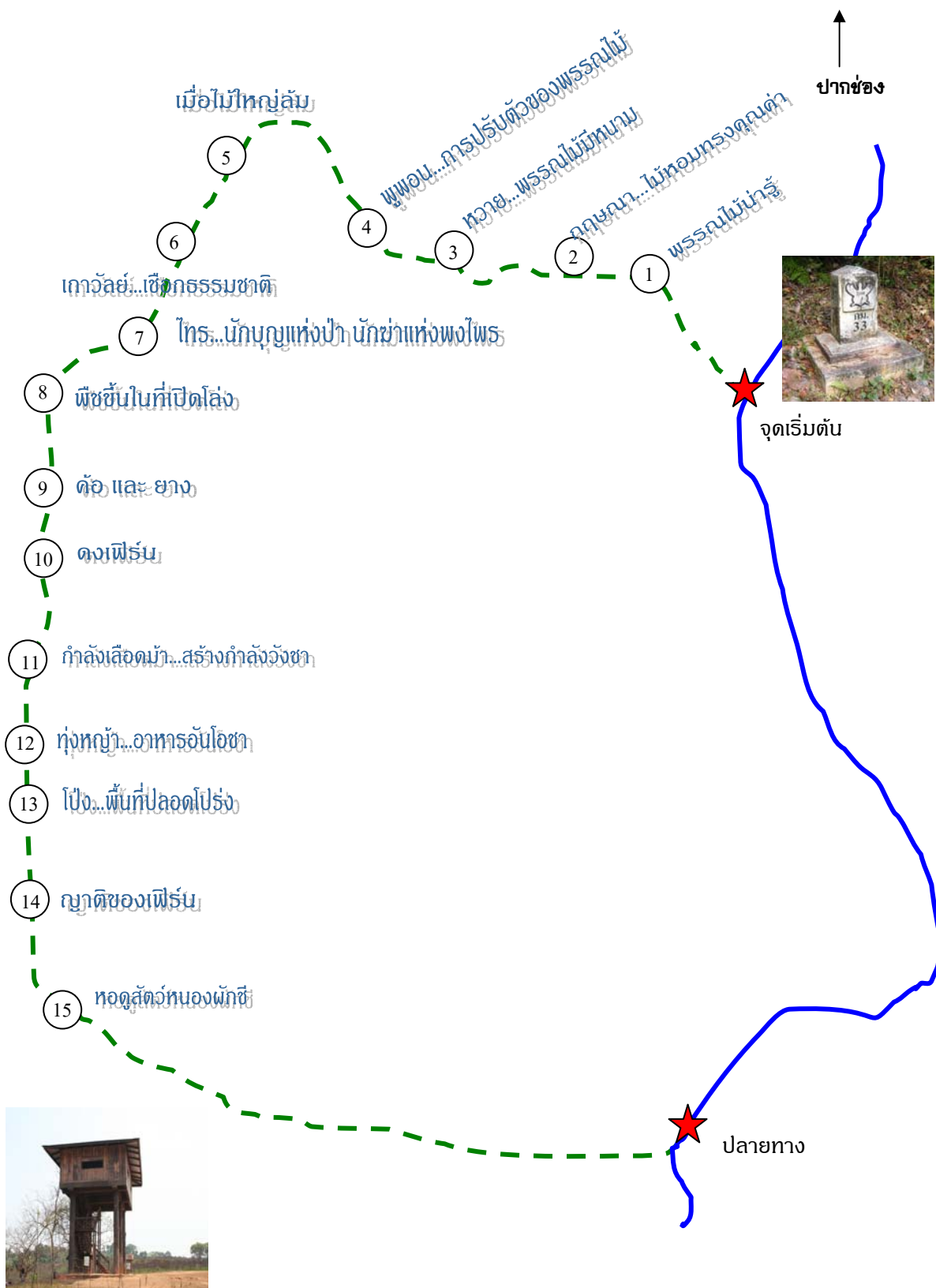
เต็ม สมิตินันท์. 2544. **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย**. บริษัท ประชาชน จำกัด. กรุงเทพฯ. 810 หน้า

ธวัชชัย สันติสุข. 2550. **ป่าของประเทศไทย**. สำนักงานหอพรรณไม้, กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.

บริษัท ประชาชน จำกัด. กรุงเทพฯ. 265 หน้า

ใบความรู้

การเดินทางศึกษารัชมชาติเส้นทางกม.33-หนองผักชี

กิจกรรมที่ 2
กฤษณา...ไม้หอมทรงคุณค่า

กฤษณา

ชื่อวิทยาศาสตร์ :.....

วงศ์ :

ประโยชน์ :.....

เหตุใดไม้กฤษณาจึงมีกลิ่นหอม?.....

กิจกรรมที่ 3
หวาย...พรรณไม้มีหนาม

หวาย

หวายเป็นพืชวงศ์ :

ลักษณะของหวาย.....

ชื่อวิทยาศาสตร์ :.....

ประโยชน์ :.....

รูปหวาย

บันทึกระหว่างทาง _____

กิจกรรมที่ 4
พูปอน...การปรับตัวของพรรณไม้

พูปอน

พูปอน คือ

ประโยชน์ :

.....

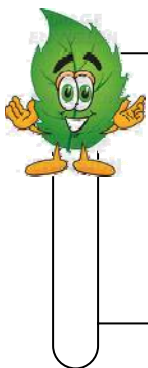

กิจกรรมที่ 5
เมื่อไม้ใหญ่ล้ม!!

ป่าดิบชื้นต้นไม้จะมีการเจริญเติบโตแบบใด.....

ไม้ใหญ่ล้ม มีประโยชน์อย่างไร

.....

บันทึกระหว่างทาง.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 6
เกววัลย์...เชื้อกรรมชาติ

เกววัลย์ คืออะไร?.....
ประโยชน์.....
.....

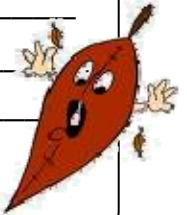

กิจกรรมที่ 7
ไทร...นักบุญแห่งป่า นักฆ่าแห่งพงไพร

ไทร เปรียบเสมือนนักบุญแห่งป่า เพราะ

ไทร เปรียบเสมือนนักฆ่าแห่งพงไพร เพราะ

บันทึกระหว่างทาง _____

กิจกรรมที่ 8 พืชชั้นในที่เปิดโล่ง

พืชที่สามารถขึ้นได้ในที่เปิดโล่ง ได้แก่

มีลักษณะคล้ายต้น.....

สามารถพบเห็นพืชชนิดนี้ได้ในพื้นที่.....

กิจกรรมที่ 9 ดอ และ ยาง

ดอ เป็นพืชในวงศ์.....มีลักษณะคล้ายต้น.....

ยาง เป็นพืชที่ใช้เป็นดัชนีในการบ่งบอกถึงสภาพป่าแบบใด.....

ลักษณะของต้นยาง.....

กิจกรรมที่ 10 ดงเฟิร์น

เฟิร์นเป็นพืชที่มีดอกหรือไม่.....เฟิร์นสืบพันธุ์โดยอาศัย.....

ซึ่งอยู่บริเวณด้าน.....ของใบ บริเวณที่เฟิร์นขึ้นอยู่มีลักษณะ.....

บันทึกระหว่างทาง _____

กิจกรรมที่ 11
กำลังเลือดม้า...สร้างกำลังวังชา

กำลังเลือดม้า

ชื่อวิทยาศาสตร์ :
วงศ์ :
ประโยชน์ :
จุดเด่น :

กิจกรรมที่ 12
ทุ่งหญ้า...อาหารอันโอชา

บริเวณทุ่งหญ้าส่วนมากพบพรรณไม้ประเภทใด.....
หญ้าเป็นอาหารของสัตว์ประเภท.....
เหตุใดบริเวณนี้จึงมีลักษณะเป็นทุ่งหญ้า.....
.....

กิจกรรมที่ 13
โป่ง...พื้นที่ปลอดโปร่ง

โป่ง เป็นบริเวณที่มีลักษณะ.....
.....
ประโยชน์ของโป่ง.....
.....

บันทึกระหว่างทาง _____

กิจกรรมที่ 14

ญาติของเฟิร์น

ญาติของเฟิร์นที่พบมีชื่อว่า.....
มีการสืบพันธุ์โดยอาศัย.....
พบพืชชนิดนี้บริเวณ.....
เหตุใดพืชชนิดนี้จึงเป็นญาติของเฟิร์น.....

กิจกรรมที่ 15

หอดูสัตว์หนองผักชี

ประโยชน์ของหอดูสัตว์หนองผักชี.....
.....
ยกตัวอย่างสัตว์ที่พบบริเวณนี้.....
.....

บันทึกระหว่างทาง _____

บันทึก

A series of horizontal dotted lines for writing, consisting of 25 lines spaced evenly down the page.